

Els privilegiats

Núria Perpinyà publicarà 'Els privilegiats' a partir del setembre (Empúries). 'Benzina' ofereix als seus lectors en exclusiva un avançament del primer capítol com a proposta de lectura d'estiu. Perpinyà és una de les autores més destacades del país, Premi Nacional de la Crítica l'any 2006.

EL MUSEU FILANTRÒPIC. El filantròpic és el refugi dels vells i els solitaris. Un museu antic per a fugir del fred i la calor; i, gràcies al seu immens silenci, del món. Tot i no ser una gran pinacoteca, posseeix una notable col·lecció de còpies, gràcies a la qual els habitants de Telamós tenen accés a magnífiques obres d'art. Una possibilitat que rarament s'aprofita ja que al Filantròpic molts dies no hi ha ni una ànima. Tothom sap que al museu no hi ha res de valor, llevat del valor sentimental de tot el que s'hi guarda, que és molt gran. L'altre gran valor del Filantròpic és la seva pau. No hi ha lloc més tranquil al món. Quin jardí de bellesa més plàcid!

Som en un palau del segle XIX d'imitació medieval, amb múltiples habitacions laberíntiques i una escala majestuosa al voltant de la qual gira tota la vida del museu. Malgrat les seves torsions arquitectòniques, el Filantròpic està organitzat amb gran raciocini. A la planta de baix hi ha les sales d'estàtues; el formidable despatx del director; la tauleta de la secretària i el destartat taller de còpies i de restauració. A la primera planta hi ha les sales de retrats, que són la part més nombrosa de la col·lecció; a la segona, les sales religioses i de paisatges; a la tercera, les sales profanes i, a l'última, les sales de curiositats.

La meitat dels quadres que s'exposen són còpies d'obres mestres fetes al taller. Si els de la casa se les enginyen per emular els grans artistes, ¿per què cal buscar pintors de debò que, a més de cobrar un ull de la cara, voldrien imposar el seu estil, en lloc de copiar el que els manessin?

L'altra meitat de les obres del Filantròpic també surt barata perquè són regals dels telamosos. En conseqüència, malgrat que hi estan exposades les obres d'art més famoses del món, el Museu Filantròpic és un museu estalviador i telamosí al cent per cent.

Els quadres del palau ocupen totes les parets de les sales, de dalt a baix. El director, el senyor Quinci, no es pot permetre el luxe d'omplir una sala amb quatre quadres: els llegats dels morts són molts. Òbviament, gran part dels quadres es podrien guardar al soterrani, però aleshores les famílies es queixarien amb tota la raó del món. La filantropia dels telamosos és exemplar: s'estimen més cedir els seus objectes de valor al museu que no pas vendre-se'ls. Pels quatre rals que en traïen,

la petita burgesia queda la mar de bé. En conseqüència, l'aliment del Filantròpic està assegurat fins a l'eternitat.

A les sales de retrats es barregen els capitosts difunts de la comarca amb còpies de retrats cèlebres. Els que no es van trobar en vida, es troben després, de morts. Glòria als poderosos, petits o grans! En les sales de retrats compta molt més la persona retratada i saber reconèixer a quina família pertany, que no pas el pintor. L'exaltació dels personatges locals és major que l'exaltació artística. Tot el que es perd en estètica es guanya en utilitat social. Normalment els museus són tot el contrari: són inútils, no serveixen per a res més que per a la contemplació de móns i personatges que podrien ser inventats. Els quadres del Filantròpic són ben bé una altra cosa: són les medalles d'honor de la ciutat. Els retrats antics, famosos arreu del món, són còpies; els de la comarca, no. No hi fa res: tan ben o mal pintats estan els uns com els altres. Atès que en cap moment no s'amaga que són còpies, no es pot parlar de falsificacions. A més, la finalitat de les còpies del museu no és lucrativa, sinó plaent. Al Filantròpic hi ha exposats els millors retrats de la història de l'art, començant pels de Leonardo da Vinci i els de Botticelli. El Filantròpic també està molt orgullós de posseir la lluminosa lletera de Vermeer, el capet de la menina rossa de Velázquez i el seu admiradíssim retrat vermell del papa Innocenci X que tants pintors han evocat. De còpies, n'hi ha de destres i de no gaire manyoses, però totes estan fetes amb bones intencions. Pel que fa als retrats de telamosos, el que importa és el qui, no el com. I, sobretot, «qui» hi ha dins el quadre i no pas «qui» l'ha fet. Els pintors són uns criats que serveixen el seu senyor immortalitzant-lo. Va contra natura que els pintors els hagin robat protagonisme. ¿Qui sap quina cara tenia el cuiner del tsar de Rússia o com es deien els soldats de Napoleó? Per sort, al Filantròpic s'admiren els herois de les epopeies locals i no pas els secretaris que en donen constància amb els seus pinzells de cua de cavall. Tampoc no s'honoren els emmarcadors ni els dauradors, per bé que hagin estat les seves mans qui hagin emmarcat i banyat en or les glòries pretèrites. De tota manera, entre els uns i els altres aconsegueixen que les parets del museu tremolin pel pes de tanta grandesa.

Mirin per on mirin, el museu va com un rellotge. Tant de bo no canviés mai! En sóc un gran admirador. És un miracle que la seva maquinària artesanal encara

Il·lustració: Oriol Malet

funcioni a la nostra època i que es respiri un silenci immaculat. Preguem a Déu que Telamós continuï preservant les seves tradicions a despit del progrés accelerat del món. El mèrit dels Quinci, que fa quatre generacions que regenten el museu, ha estat evitar que el patrimoni local es perdés o es malvengués. Els telamosos consideren un honor ser visitats per un Quinci quan el cos del difunt encara està calent: altrament, caldria considerar que la família no té ni una sola figureta amb una mica de gust. És per l'única cosa que el senyor Climent de Quinci ha de córrer una mica, cosa que el disgusta. Tan còmode que seria ajornar la visita per a més endavant...

Malgrat aquestes fúnebres visites, a Telamós ningú no associa els Quinci amb les aus carronyeres, ni amb els macabres enterraments, ni amb cap fred i calculador notari. Res més lluny que veure'ls com uns voltors! A l'inrevés, la figura del director del Museu Filantròpic és interpretada com la d'un poeta elegíac que s'atansa al llit del moribund per lloar-ne la noblesa i magnificència.

Hi ha cementiris, com el de Montmartre, amb uns mausoleus tan imponents que la gent visita com si fossin museus; al Filantròpic ocorre a l'inrevés: tot i que és un museu se'l visita com un cementiri. Un cementeri en el millor sentit de la paraula amb tot el que implica de respecte, emoció i memòria sagrada. Aquest aire funeràri és especialment remarcable en les sales de retrats acaramullades de morts tan ben pintats que semblen reals. Fent-se passar per visitants, els familiars paguen l'entrada, pugen al primer pis i ploren els seus éssers estimats.

Ens hem saltat la sala de les estàtues. Imperdonable! M'estic fent vell. Haurem de tornar al pis de baix. Hi trobem còpies del *Discòbol* de Miró, del *Nen de la punxa al peu* i, entre moltes altres, del grandios *Moisès* de Miquel Àngel. També hi ha figures de cera d'il·lustres locals que, gràcies als seus colors llampants, són molt més populars que les escultures pètries o marmòries. I molts més nus dels que hom podria imaginar-se! Saber que passaràs a la posteritat a la vora d'un Fídies o un Apol·lo, anima els telamosos a posar amb actituds atlètiques. Malgrat que al museu hi ha una certa saturació d'alguns personatges coneguts, més que assenyalar uns potentats o uns megalòmans, ens subratllen uns enamorats de l'art.

Ara que si parlem d'enamorats de l'art forçosament hem d'ascendir fins a la sala de paisatges, que és la preferida de les senyores i dels visitants més refinats. Les còpies de les pintures a l'aire lliure de Corot, Constable i Renoir us envolten amb delicadesa. Les marines de Sorolla, de Carlos de Haes i dels danesos de Skagen us captiven. En recórrer les habitacions consagrades a la naturalesa, l'home culte i sensible sent una emoció inefable que el coprèn. El museu és un idíl·lic lloc de repòs per als passejants de Telamós. Un racó romàntic on conviu la memòria local amb els mestres del paisatge i els genis de totes les èpoques. Cada obra és un bocí d'ànima del passat que desprèn una aura que creix a mesura que ens atensem a les sales religioses. Sempre que mor algú, el senyor Climent manté un duel estètic amb sa santedat el Bisbe de Telamós per arribar a un acord sobre el llegat del difunt. De tota manera, el material en litigi (un altre sant sopar, un altre crucifix de poca volada) no acostuma a estar a l'alçada de les negociacions.

Deixem la gent de missa i passem a les sales profanes. Atès el seu caràcter libidinós, són d'accés restringit als menors d'edat; les senyores i senyoretes no està ben vist que s'hi passegin soles. Malgrat que alguns les devoren a corre-cuita, les col·leccions més masculines del Palau Quinci cal assaborir-les amb calma. Alliberemnos de la tirania del rellotge i deixem-nos sorprendre pels malucs ondulants de *Les Tres Gràcies* de Rubens i pels pits formosos de la *Magdalena* de Ticià; oblidem els nostres maldecaps i deixem-nos endur per l'excitació de la multitud orgiaca de les *Sabines* de Jacques-Louis David...

En acabat, anirem fins al capdamunt del museu. L'ascensió paga la pena. A les sales de rareses s'acumulen milers d'objectes estrambòtics de múltiples procedències i una considerable col·lecció de natures mortes de Chardin, Flegel i Snyders amb els seus gats afamats olorant el menjar. Per conèixer a fons el Museu Filantròpic, de dalt a baix, cal tota una vida. Amb la nostra brevíssima explicació només hem fet que ensumar-lo. Si volen saber-ne alguna cosa més, acompanyin-me pels seus passadissos acaramullats de quadres i objectes artístics. ¿Com es poden queixar del cansat que és el Louvre o l'Hermitage, on omplen les sales amb quatre quadres grans perquè el visitant les enllesteixi a corre-cuita? Però si en el Museu Filantròpic et cal una hora per fer-te capaç de cada metre quadrat! Per anar entrant en matèria, caldria afegir que el senyor Climent de Quinci té a càrrec seu dos restauradors, una secretària i cinc zeladors: el Bernat, l'Ambrós, el Marcel·lí, el Martí i el senyor Serivà.

El senyor Pere Serivà, sol i impertèrrit, vigila les estàtues des de fa seixanta anys. Si no fos perquè fuma amb gran dignitat s'hi confondria. En Serivà, que és molt formal, després de cada inspiració de tabac, restitueix la mà dreta a l'esquena i l'encreua amb l'esquerra. Aquesta operació manual es repeteix desenes de cops al dia amb la mateixa rectitud. Quan el museu no té cap visita, en Serivà es permet la llicència de descansar les mans encreuades al davant; tanmateix, en pic apareix algú, les encreua a l'esquena perquè el cigarro no sigui tan ostensible. Aquesta escrupolositat és ben bé seva, ja que el director del museu no s'hi posa, en aquestes minúcies. I no tant perquè el senyor Quinci sigui un gran fumador, sinó perquè té al cap coses més importants. En qualsevol cas, la correcció d'en Serivà quan fuma i quan deixa de fumar és exemplar, cosa que no es pot dir d'altres zeladors del museu.

Aquesta no és l'única diferència entre en Serivà i la resta de vigilants. Ell és l'únic que dorm a l'edifici i, en conseqüència, l'únic que pot afirmar que el museu és casa seva. Mentre al Filantròpic manin els Quinci, els Serivà sempre hi tindran un llit. El seu pare en va ser el guarda seguint els passos del seu avi, i també hi va morir envoltat de les obres més belles del món. Si no fos perquè van morir de malalties molt lletges, podríem dir que van ser unes morts ben dolces. La companyia de l'art no va poder alleugerir el patiment dels moribunds, però va fer molt costat al nostre orfe: el museu el va dur als llimbs perquè hi visqués plàcidament amb les seves ànimes. Des que el nostre Serivà, el primer que va tenir l'honor de néixer al museu, va heretar la porteria, sempre n'ha estat un fidel servidor. El mal, però, és que

el senyor Pere no té fills; el seu hereu, el Marquet, va morir als tres mesos i, tot darrere, la seva dona, la Cinta, de tant plorar i no menjar. El sis de novembre farà quaranta-set anys que és morta. Des d'aleshores, l'única il·lusió que ha tingut el pobre vidu ha estat el Filantròpic. ¿Què passarà, però, quan ja no l'aguantin les cames i ja no pugui fer-se càrrec del museu? Darrere seu, llevat d'uns nebots indignes d'heretar la porteria, no hi té ningú. Aquesta incertesa sobre el seu successor cada cop li treu més la son; i quan gosa parlar-ne amb el senyor Quinci, la seva resposta ambigua i resignada encara el deixa més intranquil: «Qui lo sa, Serivà, qui lo sa...». Tan poc que els agraden els canvis, a ell i al senyor Quinci... Però la vida, ai, no perdona i, quan les forces li fallin, el govern del museu haurà de passar a unes altres mans. Tant de bo sigui algú digne de la confiança del director que s'estimi l'ofici de vigilant tant com ell!

A més de ser l'únic que dorm a la casa, el senyor Serivà també és l'únic que du uniforme de gala: una levita encreuada de color verd amb els punys brodats, espurnejada amb una dotzena de botons daurats i guarnida amb un feix de cordons que li pengen sobre el pit com farbalans. L'uniforme d'en Serivà no té res a envejar als sumptuosos vestuaris medievals dels massers que escortaven les autoritats en les celebracions solemnes. Tant de bo el seu successor sigui una persona que estigui a l'alçada dels galons!

Lacció més important de la jornada de treball d'en Serivà, que com a bon porter no acaba mai, es produeix en tancar el museu, al vespre, quan s'adreça al despatx del director per trametre-li el comunicat del dia. En Serivà truca a la porta i sent l'agradable veu del senyor Climent que el reconeix sense veure'l: «Endavant, Serivà! Déu vos guard». El zelador camina flegmàticament i es quadra davant el director. La cordialitat és tanta que, a voltes, el seu subordinat es permet una petita valoració personal.

SERIVÀ

(Llum somorta, s'adreça al despatx del director.) El museu dorm com un sant, senyor Quinci. Hem acomplert un altre jorn sense cap novetat. Gràcies a Déu nostre senyor, no ha passat res en tot el dia.

El senyor Quinci li respon amb una mitja rialla i, a continuació, el porter major li atansa la seva llibreta d'incidències perquè firmi el full que quasi sempre és en blanc, li dóna les gràcies i se'n va. És més que mitja vida quan tot rutlla com una seda!

Ara mateix, però, encara som al matí i falten moltes hores per a la visita al despatx del director. Així que, amb una actitud rígida que rivalitza amb la immobilitat de les estàtues que omplen les sales a vessar, el zelador en cap continua fumant conservant la captinença. Per molt que els estranyi aquest ús fumatori en un recinte tan delicat i inflamable, hauran de fer un esforç i comprendre que Telamós viu en un altre temps, cosa que, d'altra banda, és força corrent arreu del món; en qualsevol cas, en Serivà és un fumador impol·lut i una àncora de salvació per a la resta de vigilants que, en temes de diners i de tabac, sempre estan a l'última pregunta.

Dalt al primer pis, recolzat al pedrís d'una finestra d'imitació gòtica, el Bernat no para de cantussejar mentre s'entreté fent una figureta. No du l'uniforme llampanat del senyor Pere, sinó un còmode guardapols gris coronat amb una gorreta de plat. Les butxaques les té plenes de cordills i de filferros. Si fa alguna cosa amb els dits, les hores li passen volant. Quina bona feina que té; clamaria al cel que es queixés. Quin bé de Déu d'anys bons que ha passat entre aquestes parets! Però no tothom serviria. Per ser un bon zelador s'ha de saber resistir moltes hores dret i moltes hores sense fer res. El Bernat trauria un deu de puntuació. Que n'és de feliç, al Filantròpic! Mitja humanitat sospira per disfrutar de la seva sort: descansar i no fer res...

El senyor Quinci tracta els seus empleats a cos de rei: mai no li estaran prou agraïts. I qui no ho estigui, és un desgraciat. Aquell cony de l'Ambrós que no para de rondinar... No ho entén. La feina del museu és una bassa d'oli. El director no els atrafega ni els atabala gens i al damunt els paga la setmanada sense haver-l'hi de reclamar. Tant se val que sigui miserosa. Mentre la seva dona, la Carmeta, pugui posar cada dia un plat a taula, no els cal res més. El senyor Quinci no els paga gaire, però els tractes són immillorables. Si això és ser un esclau! Tothom hi

firmaria! El Bernat se sent tan afortunat que li remou una mica la consciència amb tants homes que es maten treballant. La seva satisfacció li impedeix témer pel futur; a diferència d'en Serivà, el Bernat no intueix cap trasbals quan mira endavant. ¿Què ha de passar? Si a Telamós, gràcies a Déu, mai no hi passa res! Així que ja pots comptar el que li pot passar a un museu: re de re. El dia que Telamós surti a la tele, malament rai!

Se sent un soroll per les escales. Tranquils, aquí no n'hi ha, de fantasmes. Són passos cansats. El Bernat para l'orella, desa a la butxaca la filigrana d'un vaixell a mig fer, s'incorpora i es disposa a donar la benvinguda al seu visitant. Falsa alarma: és el seu company, el Marcel·lí, el de la mala vida, que torna a arribar tard i sense afaitar.

Diuen les males llengües que els porters són servils, bruts i ganduls; i que les porteres són grolleres i xafarderes. Si fossin tan inútils, no ens caldrien per a res. Tal com anirem esbrinant al llarg d'aquest llibre, si existeixen, és per alguna cosa, sigui la que sigui. Confiïn en mi; sóc un home assenyat. Abans els porters desitjaven que les seves filles s'emboquessin amb el fill de l'amo i que s'hi casessin. «Que la Pamela de Richardson, model de criada i de virtut, ens il·lumini!», pregaven. Afortunadament, les aspiracions dels zeladors del Filantròpic i del sobri senyor de Quinci ja no passen pel llit. La literatura de porters estava plena de fills bastards, de somnis d'ascens social, de dones ravaleres i de pallisses amunt i avall. Quin tip d'estovar-se que es feien als sainets! Guerres d'escombres, estirades de cabells, crits i rebomboris. Tot allò ja s'ha acabat. En literatura, els porters estan passats de moda i la violència que els envoltava, que havia fet riure tant, avui dia està proscribida. Els zeladors del Filantròpic mai no s'esbarallen; i en lloc de guirgalls, hi regna la pau i el silenci. La realitat, gràcies a Déu, supera els tòpics de la ficció. Lamentablement també hem perdut aquell to de comèdia que ens entretenia les hores, el qual ha estat suplantat per duríssims documents sobre les penoses condicions de treball de la classe proletària que nosaltres, atès el caràcter artístic d'aquesta història, provarem de suavitzar tant com sigui possible.

Tot i que en Serivà acaba de veure passar tard el Marcel·lí, no ho consigna al full del dia. A més, acaba d'entrar al museu la senyora Candelària i no es vol atabalar per res més. El senyor Pere és un porter ideal, ni poc ni massa tafaner, ni massa sec ni massa preguentaire.

SERIVÀ

(Adreçant-se dret com un pal a una senyora vestida de dol.) Passeu, passeu, senyora Candelària, que agafareu fred... No ho sabia que us agradessin els quadres... No es pot dir mai mal de ningú. Quin goig que feu amb aquestes flors... Passat demà Tots Sants, i tant. Us torno a acompanyar en el sentiment. Pobre Ton, es feia estimar. Qualsevol dia ho diran de mi. Pobre museu, ¿qui se'n farà càrrec quan no hi sigui? *(Pausa.)* ¿Que us trobeu bé? Tant de bo tinguéssiu una cadira per acomodar-vos. Però els museus són així, no ho sé si n'estàveu al corrent: *(fluix)* no se'ns permet tenir cadires. La gent dreta fa més fi. Com que som en un museu, s'hi miren molt. Un home eixarrancat com al cafè faria molt lleig. Per consegüent, *(reprèn el to normal de veu)* preneu-vos la visita com un passeig... fi. Us puc ensenyar... *(Abandona la posició marcial per retenir la visitant.)* ¿Ja pugeu, Candelària? Primer hauríeu de fer un volt pel meu pis. No, no és cap obligació. Us ho dic només perquè tingueu esment del que se sol fer. Tinc estàtues molt ben plantades: gent del poble que estan fets uns adonis, bust... *(Torna a quedar-se palplantat amb sensació de fracàs.)* Perdoneu, parlo massa. Vós, escoltant-me, heu estat tan amable...; en demesia... Hom ha de saber quin és el seu lloc. Els retrats són dalt, sí, al primer pis. El d'en Ton, com que és dels últims, ha de ser a la sala dels canelobres grocs, a mà dreta. No es mereixen. Si m'heu de menester...

Uns instants després, les sales de retrats reben la primera visitant del matí. El Bernat està repenjat al seu pedrís cargolant un vaixell. Quan apareix la senyora Candelària amb un ram de crisantems, el zelador s'incorpora, amaga la figura de filferro a la butxaca i l'acompanya en el seu periple com si fos la seva ombra. La vidua ressegueix els quadres de totes les sales de molt a prop i, com que no se'n surt, demana l'ajuda del zelador. «Quina mà de gent! ¿On teniu el Ton?» «¿El Ton de cal

Parec?» La vídua, que troba la pregunta innecessària, assenteix amb resignació; el zelador l'agafa del braçet i la condueix per les sales fins a l'habitació dels canelobres grocs. «Mite'l: aquí el tenim. Quina patxoca que fa!» És un senyor d'uns trenta anys amb bigoti, penjat arran de terra. La vídua s'eixuga les llàgrimes i deixa les flors al seu davant.

BERNAT

(La reprèn amb amabilitat.) Ep, mestressa, ¿què coi feu? No podeu deixar aquestes dallonses a terra. Això no ho és, un cementiri...

VÍDUA AMB FLORS

Són pel meu home, que al cel sia. *(Acaricia el retrat; el vigilant no s'hi oposa en absolut.)* Que n'està, de jove... El Ton no havia estat mai malalt! Em va costar un munt fer-lo anar a cal capellà perquè es fes retratar; era molt home, el meu Ton..., això dels pinzells i que el miressin tant no li feia gaire gràcia; però com que un de la seva quinta hi havia anat, a la fi me'n vaig sortir. *(Es toca els ronyons per la incomoditat de la postura.)* Si que me l'heu penjat avall... ¿Que no veus que em fa mal l'esquena i que no em puc acotxar? Fes el favor de penjar-me'l més amunt, quan puguis.

BERNAT

(Es disculpa amablement.) No puc, Candelària. Jo ja ho faria, però no em deixen. Aquí hi ha unes ordres molt estrictes i si no les compleixo, malament. Els morts recents van a primera fila; jo ja sé que és com al cine: que a la fila zero fa mal als ulls, però si us toca, us toca. No hi ha més. Pitjor és no veure re. Però vós no patiu: quan se'n morin més darrere seu, us pujaré el quadre del Ton. Això rai: l'escala no para! Pitjors són els que estan vora el trebol que ja no tenen ningú que els visiti... *(Amoïnat.)* Però, mecasondena, endueu-vos les flors. M'esteueu totent en un embolic. El dilló em renyarà!

VÍDUA AMB FLORS

Rei del cel, tingues compassió. Està tan sol...

BERNAT

Però si està envoltat de quadres! Carai, si li fa companyia mig Telamós!

VÍDUA AMB FLORS

De família, no hi té ningú.

BERNAT

I no diguem la que li faig jo, de companyia.

VÍDUA AMB FLORS

(Un pèl desdenyosa.) ¿Tu?

BERNAT

(Manant a contracor.) Mestressa, au va, preneu les flors, o mecason l'ou, les hauré de llençar...

VÍDUA AMB FLORS

Per mi pots fer els renecs que vulguis. Llençar les flors, Mare de Déu... Hi ha coses que no s'han ni de pensar. Amb el munt de vegades que el Ton us va pujar al carro a tu i a tota la canalla quan vivíem al carrer del castell... Si ta mare et sentís, se li encongiria el cor. Si haguessis fet de pagès com ton pare en lloc de fumbret aquí dins...

BERNAT

...amb tot el dolor del meu cor, les hauré de llençar.

VÍDUA AMB FLORS

Fes el que vulguis, ja t'apanyaràs amb la teva consciència. Jo les deixo al seu lloc.

BERNAT

Sinyora Candelària, torneu... Aquestes dixòs no es poden quedar escampades per terra. No m'ho foteu, això, que em tocarà el rebre...

VÍDUA AMB FLORS

(Mentre se'n va, el reptat.) Avia-les per l'escala, si ets valent. I, de pasada, llença el quadre del Ton. ¿Per què el volem aquí si no podem honrar-lo com es mereix? Au, llença'l. Però recorda que ta mare i ta padrina t'estan mirant.

BERNAT

(Tot sol.) Cada any per Tots Sants la mateixa cançó. Em fiquen entre l'espasa i la paret. Les dones tenen la mania d'omplir-ho tot de flors. Si no hi hagués tants retrats..., o no hi pengéssim tant ràpid els que acaben d'estirar la pota... *(Atansa les flors cap a la paret perquè els visitants no les aixafin i les col·loca tan bé com pot.)* Aviam on les poso que no me les aixafin... Ai, les dones... Quan se'ls fica una ceba al cap, no paren... *(Fa una rialla.)* La meua és igual: tossuda a més no poder. La meua Carmeta..., ¿què faria jo, sense la meua Carmeta? Pots pensar..., no-re! *(Soroll de borborigmes.)* Ja em fan soroll els budells. Deunidoret, si encara és d'hora. Avui sí que dinaré de gust. *(Pausa. Endreça les flors i sacseja el cap.)* Pobra Candelària, quin neguit que li he posat al cor. Sí que em sap greu. Pobrissones, ¿quin mal fan amb les seves flors? Cap ni un. Empastifen una miquerrinya el terra i para de comptar; però aviam, ¿qui frega el terra? I, ¿que em queixo, jo? Doncs ja som al cap del carrer. De tota manera, si el director les deixés ficar les dixòs en trastes com als cementiris, estaria més curiós i no se'ls pansirien tan ràpid. Però això dels canvis no li fa gaire gràcia al director, i a en Serivà encara menys. Bon altre. Tot s'ha de fumbre igual que sempre. I compte de fumbre dallonses noves sense dir-los-ho que s'esveren a més no poder. Són de costums fixos, què hi farem. Així que ho veig difícil. De tota manera, això dels trastes de les flors, mal que mal, els ho diré. ¿Que no som en un museu? ¿Que no frotia més bonic?

Els museus han estat molt atacats. Se'ls ha tractat com a panteons plens de sepulcres. Els artistes revolucionaris han qualificat les pinacotoques de necròpolis governades per poders caducs. Pobre senyor Quinci, pobre senyor Rivière, homes que han donat la seva vida per mantenir viva la memòria de la civilització. ¿Com poden ser tractats tan injustament? Un museu no és un mausoleu ple de fòssils i cadàvers pintats. Els museus no encarcaren les nostres capacitats perceptives. No, senyors, les eduquen. I, mal que els pesi, l'educació camina en una direcció. Les pinacoteques nacionals no són carrinclones: són històriques. Se'ns critica que els museus són massa rígids i enyoradissos del passat, se'ns llença a la cara que estan més morts que vius: que els punxes i que no els treus sang. Però si no n'hi cal, de sang, als museus. L'art és com Déu, etern i intangible... Quantes calúmnies.

Tots aquests descrèdits van començar amb una moda cruel que va implantar una colla d'intel·lectuals de tombants del segle passat. El museu eren un símbol de l'art sacrosant i ells no volien reverenciar res, sinó carregar-s'ho tot. Cremem els museus! Mòmies! Quadres de vells que només agraden a quatre vells!, deien. Malgrat que aquestes destruccions no es van dur a la pràctica, les seves paraules van escopir les estàtues senectes i els seus crits van atemorir les teles trencadisses com els ganivets dels vàndals que es burlen de les iaïetes indefenses. Pobres museus..., meravelloses biblioteques..., ¿per què us havien de cremar? Quin joc més macabre, quina víctima tan fàcil que van triar per sentir-se més homes i més moderns...

No ens atabalem. Els arguments dels iconoclastes no van enlloc. Deixem de patir per focs imaginaris i tornem al Filantròpic, que és on s'està bé, i mirem què fa el pobre Marcel·lí, que ha arribat al tercer pis mort. Avui també ha fet cap a la feina sense afaitar. Abans tenia gràcia allargar la borratxera fins que es feia de dia i anar-se'n a dormir la mona al museu. Però ja fa temps que el Marcel·lí empalma la nit amb el dia sense proposar-s'ho. Això més que un canvi, és una degradació anunciada. Si t'atansen, en Marcel·lí fa una pudor que mata. Però encara no és a les últimes. Encara pateix per botonar-se el guardapols, per amagar-se la camisa bruta i per calar-se la gorra perquè li tapi les parpelles mortes de son.

Si es té una cadira, dormir fent de vigilant és molt fàcil. Al Filantròpic, però, els zeladors han d'estar drets tal com s'ha fet sempre. S'ha de respectar la tradició. De tota manera, llevat d'en Serivà, que respecta les normes a ulls clucs, tots se les enginyen per descansar d'una manera o altra. El museu és tan laberíntic que hi ha racons per donar i per vendre. A més, a les sales profanes la gent va a veure dones despulades, no pas el vigilant; el mal és que el Marcel·lí deixa les sales tan fosques que amb prou feines es veu res. Però com que els visitants consideren que la pintura eròtica exigeix poca llum, s'hi avenen la mar de bé: s'atansen als quadres per afegir-los millor i, quan no els acaben de veure, els toquen o se'ls imaginem, cosa que encara els excita més.

¿És cert que els bidells i els zeladors són ganduls? Ja ens ha caigut un altre tòpic a sobre. Si són inútils, ¿per què n'hi ha tants als centres oficials? Les males llengües diuen que els bidells representen el pitjor de l'Administració pública: la indiferència de l'Estat, la lentitud, la ineficàcia, la negligència, l'exagerada intranscendència teatral i burocràtica de tot plegat. Llengües subversives i maquiavèliques que volen enverinar les persones de bona fe i convèncerles que l'Estat i els bidells, a l'igual que Déu, són sempre entre nosaltres, malgrat que no ens calguin per a res. Ja es poden imaginar quina mena de gent diu aquestes coses. No és cert que tots els subalterns treballin poc i amb desídia. El bidell que penca de valent i amb eficiència és el més sol·licitat; mentre que el més drope és el més relegat. No siguin cíncics dient-me que el que pretén aquesta minoria és precisament això, ser relegats per no fer res. A tothom li agrada ser reconegut. No obstant això, cal admetre que els temps han canviat. Abans, als criats se'ls podia manar de tot, mentre que als ordenances d'avui dia no se'ls pot demanar quasi res. De tota manera, quan aconseguixin que un mogui un dit per vostès, agraeixin el favor o se'ls hauran acabat els miracles. La llista del que no pertoca fer als subalterns és llarguíssima, mentre que la de les seves atribucions, que deu ser molt curta, és secreta. Però la culpa no és seva, sinó dels sindicats. Els zeladors ja no són burros de càrrega, ni factòtums que serveixen per a tot, com els criats d'abans. Mal que ens pesi, ja són persones com nosaltres i els hem de tractar com els correspon.

L'antiga separació entre amos i criats ha desaparegut. Si no fos per algun petit abús contra els immigrants, que lluny que quedaria aquell Segismundo que va llençar pel balcó un criat que es va passar de la ratlla. La vida dels serfs, traïdors i conformistes, no valia res. La jerarquia de classes, tan ben establerta, va funcionar la mar de bé fins fa dos segles. A partir d'aleshores tot es trastoca. A les novel·les les minyones ja no ens assabenten de la vida dels seus senyors, sinó que tenen interès per si mateixes. I ara! El criat deixa de ser l'element còmic per imbuir-se de misèria i explotació. Que n'eren, de melodramàtics, aquells Dickens i Dostoievski... Inesperadament, els criats pintorescos que ens havien fet riure tant (el Buti, la Toinette, Sancho Panza) es tornen tràgics i alligonen els seus amos, començant amb l'insolent Jacques el fatalista i acabant amb un món anàrquic on els nobles són subjugats pels seus xofers. Els criats i els lampistes volen ser tractats com uns senyors; i, com que som a les seves mans, aconseguixen decantar la balança i ser senyors dels seus senyors.

Els zeladors dels nostres dies ja no són entretinguts. No són formigues i tanmateix no els falta el menjar. Tiren cap al repòs de les cigales però sense la seva bohèmia. Això no obstant, la culpa de tot la tenen els que manen. Si els que han de fer de senyors no en saben, el món no pot rutllar bé. Uns senyors sense criats no en són ben bé, de senyors. I quan en tenen un a l'abast, ni que sigui mitja hora, no en fan cap ús. Hi ha gent que no sap manar. D'amo, se n'ha de néixer. Sí, senyors, la crisi de les jerarquies és amb nosaltres.

A sota del pis del Marcel·lí, hi ha el de l'Ambròs. Aquí el tenim, vigilant les sales de paisatges amb nerviosisme. Du la mateixa batota gris, del Bernat i del Marcel·lí i la mateixa gorra, però a diferència d'ells no s'està quiet ni un segon. La feina de zelador el mata. Tot el dia tancat entre quatre parets. L'Ambròs està avorrit d'estar dret i avorrit d'estar avorrit. Com que les sales estan plenes de quadres de dalt a baix, no troba ni un pam de paret on recolzar-se. I no perquè no vulgui tocar els quadres per respecte, sinó perquè els marcs se li claven a l'esquena. El malhumor se'l menja. L'Ambròs és un amargat que es queixa per tot, començant pels imbècils dels visitants i acabant per qualsevol mandanga.

L'Ambròs, a l'inrevés del Marcel·lí, s'ofega quan entra al museu i ho troba tot tancat. El primer que fa és obrir les seves finestres de bat a bat. Si el Serivà no les hi tanqués de nit, se'n aniria l'olor de romàtic i de vernís que se'l menja. Però no hi ha manera. El Serivà es fot a tot arreu i si el pot fotre a ell, millor. Gràcies a aquesta ànsia de llibertat de l'Ambròs, a les seves sales no trobarem ni gota de la foscor de les sales eròtiques. La col·lecció de paisatges és la més oxigenada del Filantròpic, cosa que s'hi adiu. A l'Ambròs, els quadres tant se li'n fumen, però l'aire que respira no. Si de retruc els beneficia ho fa sense cap intenció. No cal dir que els quadres del Marcel·lí protegits per la penombra es conserven millor que els que vigila l'Ambròs, que estan mig a la intempèrie, però com a mínim es veuen, mentre que els del Marcel·lí ni es guipen.

L'Ambròs se sent empresonat; fins i tot quan bufa el vent per les sales. Entre molts altres mals, no veu el carrer. Les finestres són tan altes que les ha d'obrir amb un ganxo llarg, com si estigués en una masmorra. Tant de bo tingués les finestres baixes del Bernat o els balcons del Marcel·lí que ell, l'idiota, no obre mai... Ell s'hi passaria el dia. Que mal repartit que està el món. I a l'Ambròs, sempre li toca el pitjor. La gent ho fa a posta; al museu li tenen mania. Encara que, com que un balcó és un balcó, o sigui un bocí de no res, de tenir-ne, tampoc no li milloraria gaire l'humor. El zelador del segon pis no s'accontenta fàcilment. Aquí el tenim, fumant i voltant per les sales com un presidiari i queixant-se de les mosques, que el tenen fregit.

AMBRÒS

(Esfuria mosques amb irritació.) Mosques de merda... Museu de merda... Recollons, en aquesta gàbia quan no és una cosa, és una altra! O et geles de fred o et fregeixes de calor. I si no les mosques. *(Amb el cigarro a la mà assenyala el munt de còpies de paisatges famosos que omplen les parets com el Parc de Lleons de Corot, el carro de fenc de Constable, el Camp de blat amb corbs o La granja de Provença de Van Gogh.)* ¿Que n'hi pinten, de mosques als quadres? No! I no serà pas per falta de camp, ni d'arbres! *(Sospitant el pitjor.)* Collons, collons... Espero que les moscotes no entrin per culpa d'aquests quadres de vaques i de pallotes. A mi que no m'ho fotin, això, que els cremo tots... I avui, a sobre, mosquits! M'estan crucificant viu. ¿Què he de fotre? ¿Tancar les finestres? ¿Al damunt que m'han encolomat les pitjors: les més altes i les que costen Déu i sa mare d'obrir? No, senyor. ¿Què volen? ¿Que m'ofegui? La mare que els va parir... Quina fenyota més fastigosa... Fer-nos anar amb aquesta batota d'hospital... ¿Per què no portem tots l'uniforme de gala del Serivà? No hi ha dret, collons!

Treballar és molt dur, Ambròs. No et queixis tant. Què més voldríem que córrer tot el dia pel camp. Però la majoria treballem de portes endins a despatxos, a botigues o a fàbriques. Rics i pobres treballem sota teulat. És la fi de la divisió de classes que dèiem abans. Què més voldrien els nens que córrer pels herbassars! Però han d'anar a escola i no se'n poden escapar. No ets un tigre engabiats, Ambròs. Ets un home normal i t'hi has de conformar.

I a més, ¿qui ho ha dit que viure intramurs sigui una tortura? Un museu no és una gàbia sinó un balneari per als sentits. I, en els dies desplaents, també és un aixopluc. Com avui, que plou a bots i barrals.

SERIVÀ

(Amb posició marcial i fumant.) ¿Com anem? Quan ahir nit vaig veure tantes bromes, vaig pensar: demà veurem en Cosme...

COSME, EL DE LA PLUJA

(Entra mig xop amb un paraigua, un bastó i una punta de cigarro apagat als llavis.) I tant que sí. Ja sabeu que no falto mai si plou. Aquests vells que no es mouen de casa van camí del pedregal. I la majoria d'aquests arrupits són més joves que jo, que ja en tinc vuitanta-quatre!

SERIVÀ

(Fuma amb les mans a l'esquena mantenint la seva postura marcial. La cendra la

llença en una pila de bateig romànica que és vora l'entrada; les visites i la resta de zeladors no hi pateixen tant i llencen la cendra a terra.) No em parreu d'anys que em toqueu la pota del mal.

COSME

Apa, home, que a mi fa una pila d'anys que m'esperen a l'infern i no m'esvero tant...! Si sou un xaval al meu costat...

SERIVÀ

Què més voldria. Aviat em retiraran. No vull ni pensar el trasbals que hi haurà al museu. Amb el poc que m'agraden els enrenous i que jo hagi de fer el més gros...

COSME

I, ¿quan us jubileu?

SERIVÀ

No ho sé, però aviat. Cada vespre, el director està a punt de dir-m'ho, però no gosa.

COSME

No foteu, Serivà. ¿Des de quan els amos tenen por de dir res als seus treballadors?

SERIVÀ

El senyor Quinci és diferent. El conec des que era un marrec.

En Serivà fa el cor fort i prova de parlar d'altres coses. Sabent tot el que li agrada al seu amic tafanejar sobre la gent de Telamós, li parla sobre l'última escultura de la col·lecció, que torna a ser del senyor Santesmasses, el majorista de peix; aquest cop, els ha regalat un bust d'estil romà, amb una corona feta amb un lluç que es mossega la cua. En Serivà acompanya en Cosme, que va ranquejant recolzant-se a la seva mangala, pels laberints del museu. Primer passen per les sales de còpies de guix d'escultures de renom com *La Dama d'Elx*, el cap de la Reina Nefertiti, el *David* de Miquel Àngel o la *Victòria de Samotràcia* a escala reduïda i, després, accedeixen a la sales de bustos i figures de cera, on troben la figura del senyor Santesmasses. «Si sembla una pepa!», exclama en Cosme assenyalant les galtes amb la punta de la mangala. «On va a parar tants coloretts! No li estan gens bé. Sembla un pallaso i no un peixater. I quina mala cara que té aquest lluç... No és cap bona propaganda això, per al seu negoci.» A fora se senten uns trons i el soroll de la pluja. «Quan fa mal temps el Filantròpic hauria d'estar a rebotir», considera en Cosme. «No serà pas pels cèntims de l'entrada... En lloc de quedar-se com estaquirotos davant la tele o jugant a cartes al cafè, s'haurien de dir: ¿Fa un dia lleig? Doncs, vinga, cap al museu, que és ple de coses maques!» Quan els dos iaies, el Serivà i el Cosme, són un altre cop prop del vestíbul, entra una senyoreta. En Serivà deixa en Cosme enlloc i apressa el pas neguitós fins que arriba al mostrador on reprèn la seva postura marcial. La noia paga l'entrada amb un aclucament de cap defugint la mirada. En Cosme, que camina a poc a poc, arriba finalment al mostrador i li pregunta qui és. És la Palmira, una néta dels Recasens, l'assabenta sense entrar en detalls. El senyor Pere està una mica atabalat. No hauria de deixar mai la porta sola. En pic se'n va un moment, apareix algú. Gràcies a Déu que ja estaven tornant.

COSME

Sou insubstituïble, Serivà! No patiu, que no us despatxaran mai. Què més voldrien els amos que tenir treballadors tan complidors! (*En Serivà li fa que no amb modestia.*) Ja no n'enfornen, de pa com vós! (*Pausa i amb to de culpa.*) Sento haver-vos distret. Podia haver anat a mirar el Santesmasses jo sol.

SERIVÀ

Això tampoc, us he acompanyat amb molt de gust. A més, atendre els visitants

també forma part de la meua obligació. Per això tinc tanta feina: com a porter vigilo la gent que entra i els venc les entrades; com a zelador de la planta baixa he d'atendre els visitants, fer-los de cicerone, i tenir cura de les sales i de les estàtues; com a masover del Filantròpic en sóc responsable de nit i de dia; i per si encara fos poc, atès que també sóc el porter en cap, he de supervisar els altres zeladors i mantenir converses diàries amb el director sobre les incidències de la jornada, que he d'anar apuntant sense deixar-me'n cap perquè tot quedi ben escrit. Però el pitjor són les avaries: quan no goteja per un lloc, peten els fils de la llum per un altre. L'edifici està vellot... (*pausa i planyent-se*) com un altre que jo sé... (*Sospira.*) A un se li esgavella el cap i a l'altre la teulada... Sempre ens toca adobar una cosa o altra. I com que a mi no m'agrada fer les coses de pressota, les avaries em destaroten perquè sempre vénen sense avisar.

COSME

Déu n'hi do, quina feinada. I jo que em pensava que aquest ofici vostre era d'una tranquil·litat que matava. (*Esguarda la noia misteriosa d'abans que ha sortit de les sales de les estàtues amb el cap cot i que se'n va cap dalt. Flux.*) Una néta dels Recasens, dieu... A la gent jove els perdo la fisonomia. (*Reprèn el volum normal de veu.*) ¿No us passa que ja no coneixeu ningú? Abans només feia que saludar i ara, si aixeco dos cops la mà quan sóc al carrer, ja és molt.

SERIVÀ

(*Amb satisfacció.*) Si voleu saludar gent, veniu a veure'm més sovint, no només quan plou. Per aquí al museu passa tot Telamós; com que tothom hi té el retrat d'algun parent... (*Pausa.*) O vénen a veure els quadres famosos com aquesta noieta, la Palmira. (*Amb to confidencial.*) Ve tot sovint i sempre sola. Però és molt reservada i no en traïem l'aigua clara. A voltes du uns paperets i hi escriu alguna cosa...

COSME

Potser vol ser pintora. O escriptora.

SERIVÀ

No ho crec pas. Els Recasens són gent com cal; clar que avui dia els fills fan la seva. Jo diria que escriu cartes. Fa cara d'estar enamorada.

COSME

Sí que en fa la pinta. Això de mirar a terra amb el cap cotxo, només ho fan els vells o els que estan ofuscats. Vinga, vaig a saludar en Bernat. ¿Que hi ha algun quadre nou dalt?

SERIVÀ

Prou. Se n'han mort més de mitja dotzena aquest mes; i dos de la meua quinta. Anem caient com mosques...

COSME

Parlant d'ofuscats, mite'l quin un. Però si us despatxen, tot això que hi guanyaríem; cada dilluns m'arribo fins a l'ermita: m'hi podrieu acompanyar; i els dimecres m'atanso fins a sant...

SERIVÀ

Déu no ho vulgui. Però gràcies pel consol, vés a saber com acabarem.

COSME

(*Amb una rialla.*) Si no fos perquè esteu tan mústic, m'hauria d'emprenyar! A veure si quan torni a ploure us trobo més animós. I ara me'n vaig a estirar les cames al pis de dalt.

Nosaltres, amb el seu permís, també ho farem i ens arribarem un altre cop a les sales profanes. Fa dies que no s'hi atansa ningú.